

Versie zonder repliek

Speech Minister Kamp van VROM op de startconferentie van het Ruimtelijk Planbureau op donderdag 3 oktober 2002.

[Deel 1 – verwachtingen ten aanzien van het Ruimtelijk Planbureau]

“Elk levend wezen heeft een inwendig plaatje van het landschap waar het thuishoort.

Het landschap van zijn jeugd, daar was het goed, het pure feit dat je er bent opgegroeid bewijst dat.

En probeer dan in Nederland eens één element in het landschap te noemen

dat sinds je jeugd niet grondig is veranderd.

Alleen de horizon boven zee misschien.”

Ik gebruik zelden citaten, maar deze opmerkingen van Koos van Zomeren zijn raak en ik wilde ze u niet onthouden. Want hij heeft gelijk. Onze ruimte is beperkt en we moeten bij het inrichten ervan eerst denken en dan doen. Daarom ben ik het ook eens met de minister-president dat het vreemd is dat er al verschillende planbureaus bestonden, maar dat een ruimtelijk planbureau tot nu toe ontbrak.

Het vorige kabinet vond dat ook en gaf opdracht om daar iets aan te doen. Daar kwam veel bij kijken. Er was een passende organisatiestructuur nodig, en een aansprekende directeur die zich kon meten met zijn collega's van de andere planbureaus. Daarvoor had hij een goede wetenschappelijke en ondersteunende staf nodig die zich enthousiast aan de opbouw zou wijden. En natuurlijk waren er

praktische zaken als budget, huisvesting, computernetwerken. Al deze zaken zijn nu geregeld. Felicitaties daarvoor.

Wat verwacht ik van het nieuwe Planbureau? Ik hoop in elk geval op het volgende. Allereerst is er een goede 'antenne' nodig voor wat er in de samenleving speelt. We hebben die nodig omdat er altijd ontwikkelingen zijn die we op het eerste gezicht moeilijk kunnen onderscheiden, maar die wel vérstrekkende gevolgen kunnen hebben. Een deel van die gevolgen zal zich op korte termijn manifesteren. Je mag van de politici in het kabinet verwachten dat ze daar zelf voeling mee hebben. Dat is zelfs een bestaansvoorwaarde, want bij de laatste verkiezingen bleek hoe regeringen worden afgestraft die niet beseffen hoe burgers over 'Den Haag' denken.

Een ander deel van de gevolgen heeft vooral effect op de langere en de lange termijn en kan zeer ingrijpend zijn. In het verleden zijn de gevolgen van de auto lange tijd zwaar onderschat, of de verschuiving van de industrie naar de dienstensector. Individualisering is ook zo'n onderwerp. Voor de toekomst is het heel lastig om over dit soort trends duidelijke uitspraken te doen en om er beleid voor te maken. Je kunt in elk geval niet met politiek instinct volstaan.

Vandaar dat de politiek een beroep doet op planbureaus. Het CPB probeert dit soort onzekerheden in te calculeren door met economische scenario's te werken. Die scenario's kijken zo'n tien tot twintig jaar vooruit.

Twintig jaar is in de economie ver, maar voor de ruimtelijke ordening niet ver genoeg. Het resultaat van ruimtelijk beleid is nog tientallen, soms honderden jaren zichtbaar. Ik zou van het Ruimtelijk Planbureau graag

een antwoord krijgen op de vraag hoe we met dat gegeven om moeten gaan.

Een deel van de oplossing ligt waarschijnlijk in verkennende ontwerpen. Goede ontwerpen blijken in de praktijk verrassend waardevast te zijn. Er zijn beroemde voorbeelden van ontwerpen die op gedetailleerde toekomstvoorspellingen waren gebaseerd. De voorspellingen bleken snel achterhaald, maar de projecten werden desondanks grote successen: het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam uit 1936, het inrichtingsschema voor de Noordoostpolder uit '43 en het Wederopbouwplan voor de Rotterdamse binnenstad uit '46.

Ontwerpen die zo waardevast zijn dat ze de onzekerheden van de lange termijn op kunnen vangen, daar zou ik er graag meer van zien. Liefst ook op een hoger schaalniveau; dat van Nederland in een Noordwest-Europese context.

Ik hoop dat het Planbureau daarbij kan helpen, en er misschien ook een methodiek voor kan ontwikkelen.

Met die ontwerpfunctie kan het Planbureau zich ook van andere instellingen onderscheiden. Aan de ene kant van de planbureaus die zich beperken tot analyses, voorspellingen en evaluaties. En aan de andere kant van het directoraat-generaal Ruimte, dat ook een belangrijke ontwerptaak heeft, maar veel dichterbij de beleidspraktijk staat.

Een andere belangrijke taak voor het Planbureau is de kritische evaluatie van het overheidsbeleid. Het bureau moet het beleid op de voet volgen en direct reageren als het niet 'werkt'. En dat bedoel ik niet

in bureaucratische termen. Als het kabinet een nota aankondigt, en die er een jaar later inderdaad ligt, dan is een beleidsvoornemen waargemaakt. Maar dat betekent nog niet dat het ook in een maatschappelijke behoefte voorziet.

Van het Ruimtelijk Planbureau verwacht ik daarom dat het de ontwikkelingen in de samenleving volgt en het kabinet de spiegel van zijn eigen doelstellingen voorhoudt.

Die taak is zo belangrijk omdat de overheid dat zelf niet goed kan. Wie zichzelf evalueert heeft de neiging om fouten te bagatelliseren en weg te poetsen. Daarom is het belangrijk dat een onafhankelijke planbureau de spiegel vasthoudt, en zijn bevindingen doorgeeft. Daarbij gaat het om de vraag of wat er in het land gebeurt inderdaad datgene is wat was bedoeld en beloofd. Want het uitgevoerde beleid is misschien al overbodig geworden, of anderszins ingehaald door de maatschappelijke werkelijkheid. En ook het overheidsdenken kan al een stap verder zijn. Ik reken erop dat het Planbureau het zal signaleren, mocht dat gebeuren.

Over het evalueren van ruimtelijk beleid gesproken: verleden week was ik bij de aftrap van het Ontwerpatelier Deltametropool. Eén van de ontwerpteams vergeleek daar verstedelijkingspatronen van België, Duitsland en Nederland. Het team stelde dat Nederland het contrast tussen stad en land beter heeft bewaard dan België. Bovendien vond het ontwerpteam dat onze steden een hoger urbaan gehalte hebben dan die in Noordrijn-Westfalen. Dat zijn positieve resultaten van de ruimtelijke ordening van de afgelopen decennia.

Helaas zijn er ook negatieve ontwikkelingen. Starters op de woningmarkt kunnen zich geen koopwoning veroorloven, zelfs stellen die full time werken niet. De wachttijden voor huurwoningen van corporaties lopen

snel op. In veel wijken van de grote steden zijn de leefomstandigheden niet goed. De herstructurering verloopt te traag, ondermeer doordat de productie van nieuwe woningen te laag is. Speculanten verdienen aan bouwgrond, wat ten koste gaat van de toekomstige bewoners. Veel bouwplannen zijn vertraagd door teveel regels en procedures. Tien jaar geleden waren de woningen in Nederland goedkoop voor Duitsers, nu zijn Duitse woningen goedkoop voor Nederlanders.

Dat zijn de problemen waar veel Nederlanders nu tegenaan lopen, en die ook relevant zijn voor het Ruimtelijk Planbureau. Om herhaling in de toekomst te voorkomen, en om bij te dragen aan de oplossingen van het heden.

Dames en heren,

Ik begon met een citaat van Koos van Zomeren. Hij stelde vast hoe moeilijk het is om ook maar één element te noemen dat niet veranderd is in het landschap van zijn jeugd. Terwijl mensen veel emotionele waarde aan het landschap van hun jeugd hechten. Die emotionele binding geeft makers van ruimtelijk beleid een verantwoordelijkheid. Zij moeten zorgen voor zorgvuldig ontworpen omgevingen, waar mensen zich op hun gemak voelen. Dat geldt voor de spelende kleuter in de zandbak, maar ook voor de volwassene, die zich thuis moet voelen in zijn wijk.

Daarom vraag ik aandacht voor de samenhang tussen ruimte en wonen. Verandering bij het één moet vooruitgang bij het ander zijn, dát is onze uitdaging. Dat is moeilijk en vereist visie, creativiteit en denkkraft, maar ook werkelijkheidszin. Eigenschappen die het Ruimtelijk Planbureau in zich gaat verenigen. Ik hoop dat het Planbureau gelijktijdig muze, luis in

de pels en steunpilaar zal zijn. En ik wens alle medewerkers veel succes met die meervoudige rol.